

Οι κάτοικοι της Δράμας τις ημέρες των Θεοφανίων αναβιώνουν έθιμα και παραδόσεις που άφησαν ως κληρονομιά οι πρόγονοί τους.

Πρόκειται για πανάρχαια έθιμα με παγανιστικές διαστάσεις που κυρίως αναβιώνουν τις τελευταίες ημέρες του Δωδεκαημέρου και πιο συγκεκριμένα το

δίημερο (παραμονή και ανήμερα) των Θεοφανίων και τ' Αγιαννιού. Οι Αράπηδες, τα Μπαμπούγερα, το Μπάμπιντεν, η Νταβανίσκα, είναι μερικά μόνο από τα έθιμα που αναβιώνουν μέχρι τις μέρες μας διατηρώντας έτσι αναλλοίωτες παραδόσεις αιώνων και κρατώντας ζωντανούς συμβολισμούς που σχετίζονται με την απομάκρυνση των κακών πνευμάτων, τη γονιμότητα του ανθρώπου και την ευφορία της γης.

Οι Αράπηδες στο Μοναστηράκι Δράμας

Ανήμερα των Θεοφανείων, στο Μοναστηράκι Δράμας και στην πλατεία του χωριού στις 3.00 μ.μ. οι «ΑΡΑΠΗΔΕΣ»

κορυφώνουν το τελετουργικό τους έργο, υπηρετώντας και αναδεικνύοντας τη συνέχεια ως σπουδαιότατη αξία ζωής.

Κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός για το Μοναστηράκι αποτελούν οι «Αράπηδες».

Ένα έθιμο με μορφή δρωμένου, που τελείται την ημέρα των Θεοφανείων (6 Ιανουαρίου) για την ευετηρία (=καληχρονιά).

Αποβλέπει στην καλή υγεία και στην πλούσια παραγωγή. Την ονομασία την οφείλει στη μεταμφίεση των πρωταγωνιστών, που κυριαρχεί το μαύρο χρώμα.

Οι Αράπηδες φορούν μαύρες φλοκάτες, ποιμενικές κάπες, που καλύπτουν ολόκληρο το σώμα και εντυπωσιακές υψικόρυφες προσωπίδες από γιδοπροβιές. Στη μέση τους κρεμούν τρία μεγάλα κουδούνια («μπατάλια» και «τσιάνουβε») αρμονικά συνταιριασμένα, ενώ στα χέρια κρατούν ένα μεγάλο ξύλινο σπαθί και ένα σακουλάκι στάχτη με το οποίο χτυπούν όσους συναντούν.

Αράπηδες Ξηροποτάμου

Η ομάδα των τελεστών του δρώμενου των «Αράπηδων» ονομάζεται «τσέτα». Βασικά πρόσωπα της τσέτας είναι οι «Αράπηδες» («αράπουε»), άντρες ντυμένοι με φλοκωτές κάπες (παλαιότερα με προβιές) και κεφαλοστολές από δέρμα κασίικας (παλαιότερα προβάτου).

Στο κεφάλι, δένουν ένα μαντήλι και στα χέρια τους κρατούν ένα ξύλινο σπαθί. Στη μέση κρεμούν κουδούνια, τρία μεγάλα μπατάλια ή τρία κυπριά (κατά περίπτωση και περισσότερα) συνταιριασμένα, ώστε ο ήχος τους να είναι αρμονικός.

Την τσέτα συμπληρώνουν οι «Εύζωνες» («αρναούτε», συμμετέχουν ως γαμπροί), οι «Γκελίγκες» (νύφες), νεαροί άνδρες μεταμφιεσμένοι με την παραδοσιακή γυναικεία ενδυμασία της περιοχής και οι «Μάνγκουδες» («μάνγκουφτσε», παλιάτσοι).

Ο μάνγκους φορά λευκά ρούχα, μαύρη κάλτσα στο κεφάλι με τρύπες για τα μάτια και τη μύτη, μικρά κουδούνια στη μέση, έχει ψεύτικη καμπούρα και

κρατά ένα σακούλι με στάχτη από το Δωδεκαήμερο και μια ξύλινη μαγκούρα. Επικεφαλής της ομάδας είναι ο «τσέταμπασία», άνδρας όχι μεταμφιεσμένος, που κρατά μία γκλίτσα. Είναι υπεύθυνος για την οργάνωση της ομάδας, τη συνεννόηση με τους μουσικούς, την πληρωμή τους και τη συγκέντρωση χρημάτων.

Αράπηδες Παγονερίου

Το δρώμενο διαρκεί δύο ημέρες. Την 6η και 7η Ιανουαρίου.

Η προετοιμασία αρχίζει το βράδυ της 5ης προς 6ης Ιανουαρίου, όπου ετοιμάζουν τις προβιές, τα κουδούνια και τις φορεσιές. Περί ώρα 5:00 τα ξημερώματα ξεκινάνε οι μεταμφιεσμένοι από το σπίτι του «Αράπη» και συναντούνε το εκκλησίασμα που επιστρέφει από τον αγιασμό των υδάτων που πραγματοποιείται τα ξημερώματα στο Παγονέρι (στον όρθρο), σε δεξαμενή στις «πέρα βρύσες», έξω από το χωριό. Αφού συναντηθούν, ανταλλάσσουν ευχές και όλοι μαζί πηγαίνουν στην πλατεία για την τέλεση του δρώμενου.

Οι «Αράπηδες» είναι μεταμφιεσμένοι με προβιές που καλύπτουν όλο το σώμα, φέρουν μάσκα με τρεις τρύπες για τα μάτια και το στόμα, στη μέση κρεμούν κουδούνια, ενώ στο χέρι κρατούν ξύλινα σπαθιά και στάχτη και στα πόδια φέρουν γουρουνοτσάρουχα.

Μπάμπιντεν στην Πετρούσα

Κάθε χρόνο στις 6, 7 και 8 Ιανουαρίου, στην Πετρούσα, τελείται με ευθύνη του Πολιτιστικού Συλλόγου, το «Μπάμπιντεν», ένα δρώμενο που οι ρίζες του χάνονται στο βάθος του χρόνου και αποβλέπει στην καλοτυχία, τη γονιμότητα, την καρποφορία, την απελευθέρωση της γης από τα δεσμά του χειμώνα.

Κυρίαρχο σύμβολο του εθίμου είναι η «καμήλα». Ο σύλλογος διαθέτει ιδιόκτητη αληθινή βακτηριανή καμήλα (τον Ζαχαρία). Ο συμβολισμός

αυτού του καρτερικού ζώου με την απaráμιλλη αντοχή στην πείνα και τη δίψα, κάτω από αντίξοες συνθήκες, δείχνει τις περιπέτειες του ανθρώπου μέσα στη ζωή και το χρόνο και την αποφασιστικότητά του να συνεχίσει να παλεύει κόντρα στις ελλείψεις και τις στερήσεις.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της γιορτής είναι οι τραγόμορφες μεταμφιέσεις (χαράπηδες-χαράπτσκι). Άντρες βάζουν το πρόσωπό τους με φούμο, φορούν δέρματα ζώων, δένουν κουδούνια στην μέση τους και με τον εκκωφαντικό θόρυβο που προκαλούν, διώχνουν τα κακά πνεύματα, καλωσορίζουν τη νέα χρονιά και καλούν τη φύση να ξυπνήσει και να ετοιμαστεί για την άνοιξη, για τη νέα σοδειά.

Τα Μπαμπούγερα της Καλής Βρύσης

Στην Καλή Βρύση το πανάρχαιο πνεύμα κατά το τριήμερο 6-7-8 Ιανουαρίου κάθε έτους παραμένει ζωντανό. Κυρίαρχο στοιχείο τα «Μπαμπούγερα», όπως αποκαλούνται οι μεταμφιεσμένοι που κάνουν την εμφάνισή τους στους δρόμους του χωριού, ορμητικοί και υπερκινητικοί, ωσάν σύγχρονοι σάτυροι (ακόλουθοι) του θεού Διόνυσου. Ένα δρώμενο που έχει τις ρίζες του στη λατρεία του θεού Διόνυσου κατά την αρχαιότητα.

Τα Μπαμπούγερα με την εντυπωσιακή και επιβλητική μορφή τους ξεχύνονται στους δρόμους μετά τον αγιασμό των υδάτων την 6η Ιανουαρίου και χτυπούν με το σακίδιο στάχτης που κρατούν στο χέρι τον κόσμο για να ξορκίσουν το κακό.

Η μάσκα κατασκευάζεται από χονδρό λευκό ύφασμα, που στα δύο άνω άκρα της φέρει ομοιώματα κεράτων που καταλήγουν σε θυσανωτή προβιά από μαύρη κασίκα. Από την προβιά αυτή κατασκευάζουν επίσης φρύδια και μουστάκι. Η οδοντοστοιχία της προσωπίδας σχηματίζεται

από εννιά φασόλια σε κάθε σειρά. Γενικά έχει την όψη του τράγου που συμβολίζει το ζώο που έχει δύναμη για ζωή. Κύριο φόρεμα του Μπαμπούγερου αποτελεί το λευκό ποδήρες εσώρουχο και η γούνα. Στη μέση ζώνονται τέσσερα μεγάλα κουδούνια και στο πίσω μέρος του σώματος ακόμα ένα μεγαλύτερο το μπατάλι. Ο ήχος των κουδουνιών είναι εκκωφαντικός και ο συμβολισμός τους είναι για να ξυπνήσουν τη φύση.

Τέλος, η καμπούρα που τοποθετείτε πίσω στην πλάτη, συμβολίζει τη γριά μπάμπω (μαμή) που έχει αποδώσει τους καρπούς της ζωής (τους απογόνους). Το έθιμο κορυφώνεται στις 8 Ιανουαρίου με την αναπαράσταση του παρωδία γάμου. Σε αυτή τη γιορτή μεταμφιεσμένων κυριαρχεί ο αυθορμητισμός και ο ενθουσιασμός.

Νταβανίσκα Πύργων

Η τέλεση του δρωμένου στους Πύργους ξεκινάει από το πρωί της ημέρας των Θεοφανείων (6/1) και διαρκεί τρεις ημέρες. Συμμετέχουν όλοι οι κάτοικοι του χωριού. Οι άνδρες μεταμφιέζονται σε

«Αρκούδες» (μέτσκες) που φορούν ολόσωμες προβιές (από αιγοπρόβατα), όπου φέρουν στη μέση κουδούνια («τουμπελέκια»). Άλλες μεταμφιέσεις είναι: ιατρός, έγκυος, ζητιάνος, αστυνόμος, γκελίγκα, κ.α.

Όλα τα μέλη του θιάσου, επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού, συγκεντρώνοντας χρήματα αλλά και αυγά, βούτυρο, τυρί, αλεύρι με τα οποία οι μεσήλικες γυναίκες θα παρασκευάσουν πίτες και γλυκά. Αφού τελειώσει η περιφορά στα σπίτια, συγκεντρώνονται στην πλατεία όπου τρέχουν, χορεύουν, γλεντούν και ξεσηκώνουν με τα κουδούνια τους όλο το χωριό. Καθ' όλη τη νύχτα, όλοι οι κάτοικοι του χωριού μένουν ξάγρυπνοι, πίνοντας και χορεύοντας υπό τους ήχους της γκάιντας, της μακεδονικής λύρας και του νταχαρέ.

Χαράπια – Αρκούδες Βώλακα

Στον Βώλακα, τα δρώμενα των Θεοφανείων διαρκούν τρεις ημέρες. Αρχίζουν στις 6 Ιανουαρίου, την ημέρα των Θεοφανείων, όπου εκκλησίασμα και θίασοι μεταβαίνουν στη δεξαμενή του χωριού. Εκεί, μετά τη δημοπρασία της εικόνας και του Σταυρού, ακολουθεί η ρίψη του Σταυρού. Έπειτα, αρχίζει το έθιμο της «μπάρας». Ρίχνουν στο σιντριβάνι πρώτα τον παπά, μετά τον πρόεδρο του χωριού και μετά άλλον που θα υποδείξει κάποιος υποσχόμενος χρηματική αμοιβή που κατατίθεται στο ταμείο της εκκλησίας. Πολλοί πέφτουν μόνοι τους μέσα για το καλό του χρόνου. Επίσης, παρέες ανδρών, συνοδευόμενοι από τα τοπικά μουσικά όργανα, της γκάιντα και του

νταχαρέ, παίρνουν τους νεόνυμφους της περασμένης χρονιάς του χωριού και τους περνούν μέσα από τα αγιασμένα ύδατα του σιντριβανιού. Ακολουθεί διασκέδαση μέχρι να νυχτώσει και τότε μπαίνουν ορισμένοι

κρυφά στα σπίτια αυτών που έχουν κορίτσια για παντρεία και «κλέβουν» διάφορα σκεύη, εργαλεία όπως: αργαλειούς, λέβητες, σκάφες, δικράνια, κυλίνδρους κτλ. Συγκεντρώνουν τα κλοπιμαία στην πλατεία του χωριού όπου τα προστατεύουν μέχρι να ξημερώσει.

Την επόμενη ημέρα το πρωί, πραγματοποιείται ο παρωδία πλειστηριασμός. Εκεί προσέρχονται οι κάτοχοι των κλεμμένων αντικειμένων και αφού προσφέρουν κάποιο συμβολικό τίμημα, αποκτούν πάλι την κυριότητα σ' αυτά. Τα χρήματα επίσης πηγαίνουν στο ταμείο της εκκλησίας. Οι γονείς που διαπιστώνουν ότι υποστεί «κλοπή» αισθάνονται ιδιαίτερα ικανοποιημένοι, γιατί με την πράξη αυτή οι μεταμφιεσμένοι εκδηλώνουν την εκτίμησή τους για την κοπέλα που τη θεωρούν πλέον κατάλληλη για γάμο. Τη ίδια ημέρα (7/1), ομάδες νέων μεταμφιέζονται σε «Αράπηδες» ή «Χαράπια». Έχουν στη ράχη καμπούρα που γίνεται με μια βελόντζα γεμάτη άχυρα, στη μέση ζώνονται κουδούνια, στο σβέρκο φέρουν προβιά, το πρόσωπο και τα χέρια είναι μαυρισμένα με καπνιά, ενώ στα πόδια φορούν γουρουνοτσάρουχα και τις νάουε (κάλτσες) που κατασκευάζονται από λευκό χοντρό ύφασμα. Στα χέρια κρατούν ξύλινο σπαθί («καλούτς») και χονδρό ξύλο (ρόπαλο ή «τουκμάκι»), πάνω στο οποίο στηρίζονται και κουνιούνται, δίνοντας στον ήχο των κουδουνιών κάποιο ρυθμό.